

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת פנחס"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות - לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

מצוה נוספת. אבל פנחס בוודאי לא ביקש שתבוא לידו מצוה כזו, שיחמא שוב נשיא שבט בישראל הטא חמור כזה. אם כן לא שייך כאן "שכר מצוה מצוה". לכן - בדין הוא שיטול שכרו...

ואילו הרה"ק בעל ה"אמרי אמת" זי"ע הביא את קושיית הגה"ק בעל ה"תבואת שור" זי"ע, מדוע בכלל - שכר מצוה בהאי עלמא ליכא? והרי אמרו חז"ל (שמות רבה לז.) שהקב"ה מקיים את מצוות התורה, כמו שאנו אומרים "אשר קדשנו במצוותיו". ובכלל מצוות התורה נאמר לאו של הלנת שכר שכיר, וכיצד מליך, כביכול, הקב"ה את שכרם של עושי המצוות? ותירץ על פי דברי הש"ך (ח"מ של"ט. ז) שאם שוכר אדם פועל על ידי שליח, אין הוא עובר על כל תלין. ומשה רבינו היה שליחו של הקב"ה לצוות את כלל ישראל בקיום המצוות, על כן לא עובר כביכול הקב"ה בכל תלין. לפי זה, כמעשהו של פנחס שנתעלמה ההלכה ממשה והיא "הלכה ואין מורין כן", הרי שפנחס קיים אותה לא מכה ציווי של משה, וממילא הוא לא נאמרה ע"י שליח. על כן "בדין הוא שיטול שכרו" - משום כל תלין...

תחת אשר קנא לאליהו ויכפר על בני ישראל (כה, יג)

אמרו חז"ל: "פנחס זה אליהו", וכך מצינו בפרקי דר' אליעזר (פרק כח): נגלה לו הקב"ה לפנחס ואמר לו: מה לך פה אליהו? השיב פנחס: אני בדיוק כעת מקנא קנאת ה' צבאות על עבירה שנעשתה על מאן דהו. אמר לו הקב"ה: לעולם אתה מקנא: קנאת בשיטים על גילוי עריות, שנאמר "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וכו'", וכאן קנאת, הייך שאין עושים ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך. מכאן התקינו חכמים לעשות כסא אחד מכובד למלאך הברית, שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית (אבודרהם).

וכתב הרה"ק בעל ה"בני יששכר" מדינוב זי"ע, וזה לשונו: והנה שמעתי שיש באיזה מדרש שאמר אליהו: רבנו של עולם, כיון שמידתי שאני מקנא, ולא אוכל לסבול הטא ועוון, פן יהיה אבי הבן המכנים לברית בעל עבירה ולא אוכל לסבול. והשיב לו הקב"ה: הנה אכפר לו עוונותיו. ואמר (אליהו) עוד: פן יהיה המוחל בעל עבירה? והשיב לו הקב"ה: אכפר לו גם כן. ואמר (אליהו) עוד: פן יהיו העומדים שם בעלי עבירות? והשיב הקב"ה שיכפר לכל העומדים בברית. ולאור זאת, פירש בעל "הבני יששכר" באופן נפלא את הפסוק שלפנינו: "תחת אשר קנא לאלוקיו" - בגלל שמידתו והנהגתו של פנחס - אליהו, היא להיות "קנאי לה'", ומשום כך אינו יכול לסבול בעלי עבירה - לכן "ויכפר על בני ישראל" - הבטיחו הקב"ה שיכפר לכל אדם מישראל שיהיה נוכח בברית מילה!...

ליצר משפחת היצרי לשלם משפחת השלמי (כו, מט)

היה אומר הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע - יש כאן רמז גדול לדברי חז"ל: "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י.)". "ליצר" - מי שהולך אחר תאוותיו של היצר הרע, "משפחת היצרי" - מיד הוא מוצא סביבו את כל משפחתו של היצר הרע, וכולם מוכנים לסייע לו ולהוליכו בדרך חזו... כנגד זה "לשלם" - מי שמבקש את השלימות ואת הטוב, "משפחת השלמי" - הוא מוצא סביבו משפחה של שלמים, חברה של שלמים ויראים. שכן - "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו"....

המדרש (ויקרא פר' שמיני) מביא סיפור הממחיש לנו עד כמה נכונים וצודקים חז"ל באומרים: "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו".

מעשה בשיכור אחד שאהב מאד לשתות יין, וכל כך היה תאב ליין עד כי מכר את כל הפצי ביתו כולל הריהוט והחפצים הכי נחוצים, בכדי שיהיה לו כסף לשתות יין. בניו ומשפחתו כעסו עליו מאד והם כיסו עצמם מכובשה על שיש להם אב כזה המוסר את נפשו וממונו בשביל היין. הם לא ידעו את נפשם מרוב צער,

פינחס בן אלעזר השיב את המתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם (כה, יא)

יש לדקדק מאי "בתוכם" דקאמר. והסביר הרה"ק בעל ה"ערוגת הבושם" זי"ע נראה לפרש ע"פ מה שפירש בספר "נועם מגדים את הפסוק (דברים לב, יב) 'ה' בדת ינחנו ואין עמו אל נכר'. כי אדם העושה מצוה בפומבי אזי בנקל יכול להתערב בעשייתו פניות ומהשכות גאווה, מה שאין כן במי שמתבודד בינו לבין קונו. אולם מכל מקום ישנן מצוות שאי אפשר לקיימן כי אם בהמוץ הוגג, ובוודאי לא ימנע מעשותן מחמת המורא של מהשכות זרות אלו, אלא השי"ת ינחה כאילו היה ביד - 'ה' בדת ינחנו" לכל תתערב אצלו מהשבה זרה, שהיא דוגמת עבודה זרה ואבירייהו, כדאיתא ב"חובת הלבבות" (שער יהוד המעשה פ"ד). וזהו "אין עמו אל נכר".

והנה פינחס עשה מצוה זו בפרהסיא בקרב כל ישראל, ועם כל זה הכתוב מעיד עליו שקנאותו היתה בכוונה זכה בלתי לה' לבדו "בקנאו את קנאתי" דייקא, מיוחד לשמי, וזאת אף על פי שהיה "בתוכם" - בקרב כל ישראל, וזה יורה על עוצם צדקתו.

פרשת פינחס

בספר אוהב ישראל להרה"ק מאפמא זי"ע מוכא: למה קוראים פרשת פינחס שכל המועדים כתובים בה, כשבת בין המצרים ברוב השנים. ודאי לא דבר ריק הוא, ובכוונה עשו חז"ל זה ברוח קדשם. דאם נתבונן, נראה שאלו הכ"א יום שבין י"ז תמוז לט' באב הם המקור והשורש לכל המועדות של השנה שהם בכללם גם כן כ"א יום. והיינו, שבת, ראש החדש, ז' ימי הפסח, יום חג השבועות, ב' ימים של ראש השנה, יום הכיפורים, ח' ימי חג הסוכות, וסימנך "א"ך טוב לישראל" (תהילים עג, א). ואלו הכ"א יום שבין המצרים הם שורש להם. ואי"ה כשנזכר במהרה בימינו לעשות תשובה ומעשים טובים והקב"ה יגאלנו גאולת עולם, אז יתגלה רב טוב הצפון, כי אז נהיה ראויים לכל הברכות וישועות טובות מצד הדין, ואז יהיו הכ"א ימים, ימים טובים גדולים ונוראים אשר אין להעריך, והם המקור והשורש לכל הכ"א ימים טובים שאנו עושים בזמן הזה. ועל כולם יהיה מ' באב למועד יותר גדול. לכן קוראים פרשת פינחס אשר כל המועדות כתובים בה בימים האלו, כי מהם נמשכים כל המועדות, והמשכיל יבין כל זה....

לכן אמור לו הנני נתן לו את בריתי שלום (כה, יב)

אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו (מדרש רבה). מהו "בדין" שיטול שכרו, וכי מושהו חשב שלא בדין? ועוד קשה, דלכאורה הרי "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" - בזה העולם לא מקבלים את השכר של עשיית מצוה, רק בעולם הבא (קידושין לט:). ואם כן, היאך אמר הכתוב: "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלוקיו", היינו שקיבל שכר בעולם הזה על מעשהו?

אלא תירץ הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זי"ע הדנה, כתוב במדרש שבשעה שהרג פנחס לזמרי, פרחו נשמתו, והקב"ה ברוב רחמיו עשה נס והחזירה לו. נמצא שלפי מעשהו של פנחס הגיע זמן שכרו בעת שנפרדה הנפש מן הגוף. ואם כי הקב"ה התחסד עמו והשיב לו נשמתו, מכל מקום לא הפסיד פנחס ולא נדחה זמן פרעון שכרו. ולכן - "בדין הוא שיטול שכרו"....

ובאופן אחר מיישב הגה"ק בעל ה"חתם סופר" זי"ע: אמרו חז"ל (אבות): "שכר מצוה מצוה". היינו הצדיק העובד ה' בכל לבבו, אינו מתאוה לשום שכר וגמול, אלא כל רצונו ותקוותו שייזכה השי"ת ויזמן לפניו עוד מצוה כזו. לכן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, שהרי מקבל הוא את שכרו - בקיום

ומיכסו עצמה מה לעשות? איך אפשר לעשות מעשה שיגרום לאביהם להבין את חומרת מעשינו! ואז הם החליטו:

בפעם הבאה שאבינו ישתכר, ניקח אותו באותו מצב של שיכרות, על מיטתו, ונניח אותו בבית הקברות שישאר שם עד שיתעורר משכרותו ואז ימצא את עצמו בבית הקברות מפוחד ומבוהל ליד המתים, ואולי מעשה זה יבהיל ויביא אותו לעשות חשבון הנפש: איך הגעתי לפה, מה קורה איתי?... ואולי אז ישוב מדרכו הרעה.

וכך עשו. הוא כמוכב, לא ידע מכל הנעשה כלום - העיקר כוס יין...

למחרת בבוקר, הגיעו לכיוון העיר סוחרים בגדים, מזון, משקאות, הם הביאו את סחורתם למכירה בעיר. לפני הכניסה לעיר יצאו תושבים והזהירו אותם: "חיילי המכס מסתובבים בעיר, מה שנתפס לא כחוק, הם מחרימים בשביל המלך!"

הם נבהלו כיוון שהיתה להם "סחורה שחורה" אנה יברחו? לאן ילכו? החליטו הסוחרים להניח את הסחורה בבית העלמין עד יעבור זעם - יכנסו לעיר יבחנו את האפשרויות העומדים לרשותם, וכשיבינו כי המצב 'נרגע'... ישובו ויטלו את הסחורה.

בין הסוחרים היה רוכל אחד שנשא שתי חביות יין גדולות ומתוך השש שמא יתפסוהו, הניח את החביות בצידו בית העלמין, במקרה, ליד מיטתו של השיכור...

השיכור התעורר הרים את ראשו וראה חבית יין גדולה וברז גדול בצידו. שכב כחורה על המיטה, פתח את הכרו ופתח את פיו, והיין נכנס - היישר לפיו. שתה ונרדם. התעורר. שתה עוד וישן עוד ואמר לעצמו - תענוג! משקל לא סוף!...

חלפו שלושה ימים הסוחר עדיין לא שב לקחת את החביות, הן נהו שם ליד השיכור, ומאידך גיסא, הילדים של השותה אמרו לעצמם: "בואו ונראה מה קורה עם אבא שלנו". נכנסו לבית העלמין, התקרבו בהסכנות והנה הם רואים את הלא יאמן! אביהם שוכב וברז יין ממש ליד פיו...

כי בדרך שאדם רוצה לילך - גם בבית הקברות הוא מוצא יין!...

יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו (כו, טז-יז)

איתא בגמרא בעיקבתא דמשיחא יתקיים מאמר חז"ל: "פני הדור כפני הכלב".

וביאר הגה"ק רבי ישראל סלנטר זי"ע: הכלב ריץ תמיד לפני בעליו, ונראה שהוא מכיר את הדרך טוב יותר, ושהוא המוביל. מתי רואים, שאין זה כך? - כשמגיעים לפרשת דרכים, הכלב מסתובב ורואה לאן פני בעליו מועדות, ואז הוא מטה את עצמו לכיון שאותו התווה בעליו, וממשיך לרוץ לפניו.

מיהו, באמת, המנהיג? - האדם. הכלב אמנם רק נגרר אחריו, אך לצופה מן הצד נדמה שהוא המוביל את האדון.

בעקבתא דמשיחא יהיה מצב כזה שאותם המתיימרים להיות בשלטון ולהיות 'מנהיגים', יבדקו כל הזמן לראות מה הציבור הושב ומה הוא רוצה, וכך ינהגו...

אבל מנהיג אמיתי הולך קדימה, לפי העקרונות שנראים לו נכונים ואמיתיים, והציבור הוא זה שהולך אחריו, ולא להפך.

זאת ביקש משה רבנו מהקב"ה "איש על העדה אשר יצא לפניו", אך לא די שיצא לפניו אלא גם "ואשר יבוא לפניו", כלומר - לא אדם כזה שיצא לפניו ויגיע אחריו, משום שבאמצע הדרך לא ידע לאן להמשיך, ויפנה לאחור להמתין ולראות לאן פני הציבור מועדות...

יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו' (כו, טז)

כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיורשו בני את גדולתי (רש"י).

וקשה הלא פרשת בנות צלפחד חידשה רק שגם בנות יורשות, אבל דין ירושת הבנים ידוע היה למשה כבר מקודם, ולמה דייקא עכשיו אמר שייקש גדולה לבנות? אלא הסביר הר"ק רבי מרדכי ממשערנביל זי"ע נראה, דההלא משה היה עניו מאד מכל האדם, והיה מחשיב את עצמו לחוטא, ומבור היה שהחוטא אינו מוריש נכסיו לבניו.

אבל כיון ששמע שצוה השי"ת להוריש נכסי צלפחד לבנותיו אף שהם אמרו כי בחטא מת, ראה מזה כי אין הנולדים מפסידין בעון אבותיהם, לכן תבע גדולה לבנות בתורת ירושה אף שהעריך עצמו לחוטא.

ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון וכו' ונתתה מהודך עליו (כו, יח-כ)

מסביר רש"י: "ונתתה מהודך עליו" - זה קירון עור פנים. "מהודך" - ולא כל הודך. נמצינו למדים שפני משה כחמה, פני יהושע כפני הלבנה. ובגמרא (בבא בתרא עה) "זקנים שבאותו דור אמרו, אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה".

לכאורה מה בושה ומה כלימה היתה לזקנים?

ומסביר המהרש"א זי"ע שאמנם יהושע לא היה בדרגת משה בחכמת התורה, אבל זכה למדרגה אחרת גדולה, דהיינו ליכנס לארץ ישראל ולכבוש ל"א מלכים. ועל כך אמרו הזקנים: מה נענה אנחנו - מי שאין לו שום מעלה ומדרגה, "אוי לו לאותה בושה ואוי לו לאותה כלימה!"...

הגה"ק החיד"א זי"ע מסביר: דחז"ל אמרו, שזכה יהושע להיות מנהיג ישראל על שום שנהג בהוי משה כמשרת ולא חס על כבודו, והיה מסדר הספלים בבית המדרש. ולפיכך הזקנים, אשר בשעתו בושים היו לעשות מה שעשה יהושע, משראו עכשיו שדווקא בזכות זה נעשה יהושע למנהיג ישראל ופניו מאירים כפני הלבנה, קראו "אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה", אוי לאותה בושה אשר התייבשנו אז לסדר הספלים בבית המדרש, אותה בושה גרמה לנו עכשיו כי נהיה תלמידיו של יהושע הצעיר...

ואילו הר"ק **מקוצץ זי"ע** הסביר את סיום דברי הגמרא "אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה". שאין זה מדברי הזקנים שבדור, אלא חז"ל אומרים על כך: אוי לאותה בושה, ש"חסידים מודדים את הרבי"..." (חסידים מעסעטען די רבי...) .

בכפר "פאר מקדושים" מובא שאלתו של אביו של הנאון בעל ה"שאלת אריה זי"ע שהקשה, מדוע דווקא דקדקו לומר זקנים, והלא מסתמא גם הילדים שבאותו הדור אמרו כן כשראו פני משה שהיה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה. ותירץ על פי מה שכתב רבינו חננאל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא קדשו את החודש על פי הראיה אלא על פי החשבון, משום שלא ראו את אור החמה ביום ולא את אור הלבנה בלילה, בגלל העננים שהיו מכסים את המהנה (עיין רבינו בחיי פר' בא יב, ב).

ובזה מדוקדק היטב הלשון שאמרו, זקנים שבאותו דור אמרו פני משה כחמה, פני יהושע כפני לבנה, מאחר שכל ארבעים שנה שהיו במדבר לא ראו החמה או הלבנה, ואם כן כל אותן הנולדים במדבר לא ראו את החמה והלבנה מעולם, ואם כן מי היה יכול לידע זאת, אם לא הזקנים שהיו באותו הדור שעדיין זכרו את המה והלבנה קודם שהיה להם ענני כבוד...

אמר הכותב: לפי פירוש האחרון שהבאנו, צריך להבין, מה היתה כוונת הזקנים בהמשך דבריהם: "אוי לו לאותה בושה ואוי לו לאותה כלימה".

אלא השבתי להסביר, על פי דברי הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ב', א-ב): "האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו, שנאמר: ואהבת את ה' אלהיך (דברים יד); ונאמר: את ה' אלהיך תירא (שם יג).

והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח ומפאיר ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד המלך ע"ה: צמאה נפשי לאלהים לאל חי (תהלים מב: ג). וכשמחשב בדברים האלו עצמם - מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד, וידע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד: כי אראה שמיד מעשה אצבעותיך ירה וכוכבים אשר כוננתה מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ה: ה-ה). ולפי הדברים האלו, אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו החכמים בענין אהבה: שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם" (ספרי ואתחנן).

היוצא לנו מדבריו הק': שהאדם הרוצה להגיע לאמונה ולאהבת ה', יתבונן בצבא השמים, המאורות הגדולים, ויבין שיש כאן מלך גדול ונורא שביכולתו לעשות דברים עצומים ונשגבים עד אין סוף, ואז ירגיש בושה וכלימה על אשר הוא האדם בריה קטנה יציר כפיו של המלך הגדול, נצב לפניו, ובלבו ירגיש: וכי מה זכותי כלל שהוא מחיה אותי...

ובכך יבין כמה הוא צריך לעבדו ולקיים את תורתו.

וזהו אשר אמרו הזקנים, מילא אנחנו, עדיין זכינו לראות את השמש והירח ולהביך מכך את גודל מלך מלכי המלכים ולעבדו מתוך אהבה ויראה אמיתית, אך הנערים הללו שנולדו במדבר וכפי האמור לעיל הם לא ראו את אור החמה והלבנה, אז איך הם יכולים להגיע לאהבת ויראת ה', "אוי לו לאותה בושה ואוי לו לאותה כלימה" - איך הם יגיעו לאותה בושה מהמת רוממות הא-ל המרגיש כל אדם בהביטו אל צבא השמים השמש והירח...

היות זיכני הקב"ה ללמוד היטב את כל הנושא של חשיבות והשבח הגדול של קדיש ועניית "אמן יהא שמיה רבא", ואי אפשר לפרוטם על גבי הגליון, כי רבים הם. אך כפי שחז"ל הק' גילו לנו - יש כאן סגולה נפלאה, אשר לא דורשת זמן ומאמץ רב, אך יכולה לשנות לרבים את חייהם ברוחניות ובגשמיות, ורבים אינם יודעים את סגולתה ומעלתה הגדולה.

על כן החלטתי בס"ד להקדיש מזמני, והנני מוכן לבוא ולדרוש בגודל מעלתה בכל מקום שאדרש, למען זיכני הרבים.

הרב יוסף ברגר

ניתן לתאם בטלפון 054-8455798